

כ"א סיוון, תשע"ד, 19.6.14

דברים על קברה של אמא

אמא ניהלה את חייה על פי התאריך העברי. ידענו שיום ההולדת שלה הוא ב"ד טבת. יום פטירתה הוא כ" בסיוון. התאריכים הלועזיים היו איורים מסביב. בשל דרישת בית הספר המציאה לעצמה תאריך לידה לועזי, 1.1.1924, וכך רשום בתעודותיה.

אמא, פנינה לבית שנקר, נולדה בפולונה שליד אודסה לפני תשעים שנה, בתרפ"ד. אתמול למדנו לדעת שהיה זה ב-22 בדצמבר 1923. בהיותה בת שנתיים עלתה המשפחה ארצה, והתיישבה במושבה כנרת ושם עשתה אמא את שנות ילדותה, שהיא הגדירה כמאושרות. במאורעות 1936 התייתמה מאמה ולימים עברה המשפחה לקריית חיים, השכונה החדשה והצעירה שהוקמה ליד חיפה. לאחר ביה"ס העממי למדה אמא בבית הספר הריאלי בחיפה, כאשר המשפחה חושקת שיניים לאפשר לה את שכר הלימוד הגבוה והיא עצמה מממנת בסיוע שיעורים פרטיים את עלות הנסיעות והספרים, כך עד תום בחינות הבגרות.

אמא היתה תלמידה מצטיינת ושקדנית ועד לפני מספר שנים ידעה עוד לדקלם בעל פה קטעים נרחבים מדברי הנביאים. ובימים הטובים היא ואבא היו נוסעים יחד לשפר בחוגי ערב את ידיעותיהם בשפה הערבית, ידיעות שרכשו בשנות ביה"ס הריאלי.

עם תום לימודיה יצאה אמא להכשרה בבית השיטה, ואח"כ להדרכה בקומונה בתל-אביב, שם פגשה את אבא. אהבה, נישואין והקמת המשפחה בשדות ים. אמא היתה אלחוטאית בשדות ים בימים בהם הבריטים בארץ, ואת עוללות אותה תקופה היא סיפרה בסדרת הריאיונות שנערכה לפני שנים עם וותיקי הקיבוץ. חלומה של אמא היה להיות אחות והיא רצתה מאד ללמוד בבית הספר לאחיות בעפולה, אך ברגע שנולדנו אנו הילדים, היה לה ברור שהחלום ייגנז.

אמא סיפרה על חווית העזיבה של שדות ים לאחר הפילוג בתנועה הקיבוצית, בשנת 1952, וההגעה למעין צבי. איך קיוותה שמישהו ירוץ אחרי המשאית עם הרהיטים ויאמר: אל תיסעו, תישארו אתנו.

אבל כידוע, איש לא זז, ואמא, אבא וחגי הגיעו לכאן, לבנות מחדש את ביתם.

אני נולדתי במעין צבי. אמא היתה עמוד השדרה של הבית כל שנות התבגרותי שכן אבא היה פעיל בתנועה ובמפלגה ונשא בתפקידים ציבוריים גם בקיבוץ. אמא היתה אתנו, שמרה על הבית, על השגרה, על היש. עם אמא הלכנו לאכול את ארוחות הערב בחדר האוכל, ופעמים רבות אמא השכיבה כי אבא היה עסוק.

אני זוכרת את אמא כמי שהיו לה שתי עבודות מרכזיות בחייה: הליווי והטיפול של קבוצת מגל מראשית דרכם כקבוצה ועד סיום י"ב, ואח"כ הכניסה והעבודה בהנהלת החשבונות. אמא היתה מלאת התפעלות ממסיבת יום הולדת 90 שערכה לה קבוצת מגל, היא אמנם התקשתה לזהות חלק ניכר מהילדים שטפחה 12 שנים שהיום כולם כבר מעבר לשישים. אך זה היה לה ערב מאושר.

נכון, אמא לא היתה דברנית גדולה. שיחות נפש לא היו, כמו שאומרים היום, "הקטע שלה". היא היתה קוראת, עד יומה האחרון. מאז החלה להתקשות בהליכה הייתי ספקית הספרים שלה. ביום פטירתה ראיתי ליד מיטתה ספר שהבאתי לה. הוא נח שם עם הסימנייה הנצחית והיא לא תסיים אותו.

כסבתא השתוממה אמא איך אנו מגדלים את ילדינו בתוך בתינו הקטנים, גם עובדים, גם לומדים, גם מבשלים, השתוממה ונהנתה לראות את הנכדים גדלים באווירה כה שונה ממה שהיא הורגלה אליה. היא היתה מביאה להם מעדנים בשקיות. ומהו מעדן, תשאלו? זו תערובת של במבה, ביסלי ושוקולד. את זה הילדים שלי זוכרים עד היום.

אמא ניחנה באיפוק רב, כוח התמדה ומשמעת עצמית פנימית של ברזל. אלה שמרו עליה ואלה גם בנו את עולמה המופנם.

השנים ללא אבא היו קשות. הבדידות. הקיבוץ חמק מההגדרות המוכרות והיה צריך ללמוד לחיות עם כרטיס אשראי וחשבון בנק. סוגיות השידוך, והאסיפות הסוערות סביב נושאי הפרטה העסיקו אותה – היא הגיעה לאסיפות על הקלנוע מתוך עניין ורצון לשמור, שעל אף שחגי ואני לא חיים היום במעין צב, לא יגרע חלקנו בבוא יומה.

אני רוצה לזכור את השבתות בהן נתנה תורנות בחדר הטבע, שכבר אינו קיים היום. לא באו הרבה אנשים והיה לשתינו זמן לסיפורים, לזיהוי צמחים, לקריאה.

אני רוצה לזכור את חוש ההומור של אמא. חוש הומור שאינו מוכר בציבור. הוא היה דק ומושחז וביחד עם כשרון הכתיבה שלה היא הפליאה לכתוב פיליטונים למועדים שונים והזדמנויות בחיי הקיבוץ. על המקרר בבית תלויה תמונתה קוראת בחג הקיבוץ את הפיליטון "לאן אתה רץ, קיבוץ", חגי מחזיק עבודה פנס להאיר את הדף והיא לבושה בז'קט אדום נהנית שנזכרו בתרומתה הצנועה לחיי התרבות בקיבוץ.

חברותה של אמא עם מי שעבדו אתה בהנהלת החשבונות הצהילה מעט את חיי הבדידות בהם בחרה, ובימיה האחרונים אף נתרצתה להגיע לשתייית הקפה בוותיקן. תודתנו לכל מי שתמך בה בזקנתה, אם מבחינה בריאותית ואם בביקורים ושיחות מדי פעם.

אמא, בקשת למות בבית, במיטתך, והצלחת.

כתבת בספר הזיכרון לאבא: ובכל לילה לפני השינה אני אומרת בקול "לילה טוב, מאיר". ומחכה לתשובה, לאות – ועודני מחכה בדמעה". זהו, אמא, אינך צריכה לחכות. את אתו.

וכמו שכתב יהודה עמיחי "היי שלום, פְּנֵי אֶתְ וּכְבֵר פְּנֵי זָכָר" (היי שלום, שירים, עמ' 155).